

บทความรับเชิญ

9 ตามรอยบาท ศาสตร์พระราชา

พลเอก เดชา ปุญญบาล¹

บทนำ

ดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้ เป็นดินแดนที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่คู่กับประวัติศาสตร์ชาติมาอย่างยาวนาน เมื่อใดก็ตามที่ประเทศชาติมีวิกฤติ พระราชาก็คิดหาทางแก้ปัญหาไว้ให้เสมอๆ เพื่อนำประเทศชาติพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับนานาชาติ “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกฐานะทางเศรษฐกิจขึ้นได้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ได้ ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด...” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำรัส หลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ครั้งแรกในงานพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 จากกระแสพระราชดำรัสฯ ดังกล่าว พระราชาเห็นอะไร ? ก่อนบอกประชาชน พระบรมราชาไวทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หรือที่เราเรียกว่า “ศาสตร์พระราชา” นั้นครอบคลุมทั้ง “พระราชดำริ”

คือ แนวคิดและปรัชญา “พระราชดำรัส” คือ คำสั่งสอน ตักเตือน ให้สติ “พระราชกรณียกิจ” คือ หลักการทรงงาน และ “พระราชจริยวัตร” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ตลอดระยะเวลา 70 ปี ที่ผ่านมา ซึ่งปวงพสกนิกรชาวไทย ได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตน รวมทั้งรัฐบาลและข้าราชการได้น้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อสร้างชาติและพัฒนาประเทศ อย่างสมดุลและยั่งยืน

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนอยั่งยืน

ศาสตร์พระราชา คือ การน้อมนำพระบรมราชาไวทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย มากำหนดเป็นหลักในการปฏิบัติ เป็น “ศาสตร์ของแผ่นดิน” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระราชดำรัส เมื่อปี 2554 ว่า^[1] “เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 คือ ‘การพัฒนาที่ยั่งยืน’ เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลาย แต่ที่สำคัญ คือ นักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความหวังใจ ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ”

¹ประธานชมรม ก้าวตามรอยบาท ศาสตร์พระราชา

เมื่อ 28 ตุลาคม 2559 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน”^[2] ในการพัฒนาเศรษฐกิจสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 รวมทั้งการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมโลกทั้งในระดับภูมิภาค และ ในระดับโลก เพื่อน้อมนำพระราชดำริสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่ให้ “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ของการพัฒนา มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ ประชาชนมีส่วนร่วม และได้ประโยชน์จากการพัฒนาอย่างแท้จริง ให้ความอยู่ดีกินดี รัฐบาล ฯพณฯ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้เชื่อมโยง “ศาสตร์พระราช” ในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP - Sufficiency Economy Philosophy) กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs-Sustainable Development Goal) ประสบความสำเร็จ ในการสร้างความตระหนักและการยอมรับในระดับหนึ่ง

โดยสรุปของ “ศาสตร์แห่งพระราช”^[3] ที่สำคัญดังนี้ :-

1. โครงการฝนหลวง จากพากฟ้าลงภูผา ผ่านทุ่งนา สุ่มหานที
 วิธีทำฝนหลวงมีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ
 ขั้นตอนที่ 1 ก่อทวน คือ การตัดแปรสภาพอากาศหรือก้อนเมฆในขณะนั้น เพื่อกระตุ้นให้มวลอากาศชั้นไอลพาขึ้นสู่เบื้องบนอันเป็นการชักนำไอน้ำหรืออากาศชื้นเข้าสู่กระบวน “การเกิดเมฆ”
 ขั้นตอนที่ 2 เลี้ยงให้อ้วน คือ การตัดแปรสภาพอากาศ เพื่อทำให้เมฆเจริญขึ้นจนมีขนาดใหญ่หนาแน่น และพร้อมที่จะตกลงมาเป็นฝน
 ขั้นตอนที่ 3 โจมตี คือ การตัดแปรสภาพอากาศที่จะกระตุ้นให้เม็ดละอองเมฆปะทะชนกันแล้วรวมตัวเข้าด้วยกัน จนมีขนาดใหญ่ขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการลดแรงไอลพาขึ้นเบื้องบน เพื่อให้เม็ต้นน้ำมีขนาดใหญ่ตกลงสู่เบื้องล่างแล้วเกิดเป็นฝนตกลงมาสู่เป้าหมาย

2. ฟายชะลอความชุ่มชื้น (Check Dam) หรือฟายแม่ั่ว

ฟายแม่ั่วเป็นการใช้วัสดุธรรมชาติที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ก้อนหินและไม้ เพื่อก่อเป็นฟายขวางร่องน้ำหรือห้วยเล็กๆ ทำหน้าที่กักกระแสน้ำไว้ให้ไหลช้าลงและให้น้ำสามารถซึมลงใต้ผิวดินสร้างความชุ่มชื้นในบริเวณนั้น อีกทั้งยังช่วย ดักตะกอนดินและทราย ไม้ให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำเบื้องล่าง

3. หญ้าแฝก

การปลูกหญ้าแฝกตามแนวระดับ เพื่อช่วยชะลอความชุ่มชื้นไว้ในดิน โดยรากของหญ้าแฝก จะขยายออกด้านข้าง เป็นวงเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 50 เซนติเมตร และจะแทงลงไป เป็นแนวลึกใต้ดิน 1-3 เมตร แล้วสานกันเป็นแนวกำแพงดูดซับความชุ่มชื้นให้แก่ผิวดิน

4. ทฤษฎีใหม่

เป็นการสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กบนผิวดินในพื้นที่ การเกษตรของเกษตรกร โดยแบ่งที่ดินสำหรับใช้ขุดเป็น สระเก็บน้ำให้สามารถใช้ทำการเกษตรได้ตลอดปีและสามารถเลี้ยงปลาไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้บริเวณขอบสระยังสามารถใช้ปลูกพืชผักสวนครัว ได้อีกด้วย

5. โครงการแก้มลิง

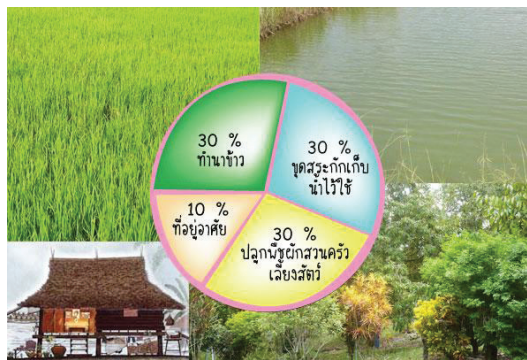
หลักการของโครงการ คือ เมื่อเกิดน้ำท่วมก็ขุดคลอง ชักน้ำให้ไหลมารวมกันเก็บไว้ ในแหล่งพักน้ำแล้วจึงค่อยทำการระบายลงสู่ทะเลผ่านทางประตูระบายน้ำในช่วงที่ปริมาณ น้ำทะเลลดลง ขณะเดียวกันก็สามารถสูบน้ำออกจากคลองที่เป็นแก้มลิงลงสู่ทะเลตลอดเวลา เพื่อที่น้ำจากตอนบนจะได้ไหลลงมาได้เรื่อยๆ และเมื่อใดก็ตามที่ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงกว่าระดับน้ำในคลองที่เป็นแก้มลิงก็ให้ปิดประตูระบายน้ำกันไม่ให้น้ำทะเลไหลย้อนกลับเข้ามา

6. การใช้น้ำดีไล่น้ำเสีย

การใช้น้ำดีไล่น้ำเสียเป็นการนำน้ำคุณภาพดีจากแม่น้ำเจ้าพระยาส่งเข้าไปไล่น้ำเสียตามคลองในเขต กรุงเทพฯ และปริมณฑล ได้แก่ คลองบางเขน คลองบางซื่อ คลองแสนแสบ คลองเทเวศร์ และคลองบางลำพู เพื่อช่วยลด ปัญหาความเน่าเสียของน้ำในคลองต่างๆ คล้ายกับการ “ชักโครก” คือ ปิดและเปิดน้ำให้ได้จังหวะตามเวลาน้ำขึ้น-น้ำลง หากน้ำขึ้นสูงก็เปิดประตูน้ำ ให้น้ำดีเข้าไปไล่น้ำเสีย ครั้นน้ำทะเลลงก็เปิดประตูถ่ายน้ำเสียออกจากคลองไปด้วย

7. กังหันน้ำชัยพัฒนา

กังหันน้ำชัยพัฒนา หรือ เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำ หมุนช้าแบบฟุ้งลอย เป็นกังหันน้ำเพื่อบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีการ

เติมอากาศ ทำงานโดย การหมุนปั่น เพื่อเติมอากาศใต้น้ำเสีย กลายเป็นน้ำดี สามารถประยุกต์ใช้บำบัดน้ำเสียจากการอุปโภค ของประชาชน น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งเพิ่ม ออกซิเจน ให้กับบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทางการเกษตร ใช้บำบัด น้ำเสียที่เกิดจากชุมชนและอุตสาหกรรมลักษณะเป็น เครื่องกลหมุนช้าแบบฟุ้งลอยเพื่อช่วยเติมออกซิเจนที่ผิวน้ำ

8. การบำบัดน้ำเสียโดยใช้จุลินทรีย์

การบำบัดน้ำเสียด้วยจุลินทรีย์สามารถทำได้ 2 วิธี คือ **วิธีที่ 1 การใช้น้ำหมักชีวภาพ** โดย การใช้น้ำหมักชีวภาพปริมาณ 1 ต่อ 500 ส่วนราดลงในน้ำทิ้งจากครัวเรือน ตลาดสด ฟาร์มปศุสัตว์ หรือโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อให้จุลินทรีย์ ช่วยย่อยสลาย อินทรีย์สารในแหล่งน้ำนอกจากนี้ น้ำหมักชีวภาพยังสามารถนำไปใช้ได้ดีในการปรับสภาพน้ำใน บ่อประมงทั้งบ่อเลี้ยงกุ้งและปลาได้เป็นอย่างดี

วิธีที่ 2 ลูกระเบิดจุลินทรีย์ เป็นการบำบัดและฟื้นฟูแหล่งน้ำให้ดีขึ้นด้วย จุลินทรีย์เช่นเดียวกับการใช้น้ำหมักประกอบด้วย โคลนจากท้องน้ำ 50 กิโลกรัม, ร้า 10 กิโลกรัม, ปุ๋ยอินทรีย์เม็ดหรือผง 50 กิโลกรัมและน้ำหมักชีวภาพที่หมักจนได้ที่แล้ว 3 เดือนขึ้นไป โดยนำทุกอย่างมาผสมเข้าด้วยกันจนสามารถปั้นเป็นก้อนขนาดเท่าลูกเปตอง นำไปฝังไว้ในที่ร่ม จนแห้งสามารถนำไปบำบัดน้ำได้โดยใช้ในอัตราส่วน 5 กิโลกรัมต่อน้ำ 1 ล้านลิตร หรือ 25 กิโลกรัมต่อพื้นที่ 1 ไร่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพน้ำที่เน่าเสีย ในบริบทของท้องถิ่นนั้น ปัจจุบันได้มีการน้อมนำแนวพระราชดำริ มาปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตาม “แผนพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงท้องถิ่น ในด้านการเกษตรและแหล่งน้ำ” (Local Sufficiency Economy Plan : LSEP) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นทางเดินที่มาถูกทางแล้ว

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสะท้อนภาพกับสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นกระจกอีกด้านหนึ่งของสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกในศตวรรษที่ผ่านมา เรารู้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในศตวรรษที่แล้ว เป้าหมาย คือ เป็นไปเพื่อที่จะสร้างความรุ่งโรจน์ของผลผลิต มีความมั่งคั่ง สุดท้ายมันไม่ได้เป็นตามที่หวัง เมื่อเราเห็นการล้มพังของเศรษฐกิจระลอกแล้วระลอกเล่า เห็นวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงจากความล้มเหลวด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะทุกแนวคิด ทุกกลยุทธ์ และนโยบายที่ลงมือทำ ไม่ได้คิดคำนึงถึงเรื่องความยั่งยืน”

นายคาเมา เอกอัครราชทูตถาวรประเทศเคนยา ประจำสหประชาชาติกล่าวว่า “ประเทศไทยโชคดีที่มีผู้นำที่ดี ที่มอบหลักและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติอย่างพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่ทำให้คนไทยมีทิศทางในการคิด และพัฒนาประเทศ และมองไปที่เป้าหมายปลายทางที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ประเทศไทยจึงสามารถออบกู้ และก้าวผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆ มาได้ครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งเป็นความสำเร็จของคนไทย ของภาคธุรกิจ และรัฐบาลไทย ในการรู้จักวิธีลงมือทำ ที่ทำให้เห็นผลเกิดเป็นรูปธรรม”

เอกอัครราชทูตถาวรประเทศเคนยา ประจำสหประชาชาติ ยังเน้นย้ำความสำคัญ และความจำเป็นที่ภาคเอกชนควรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ โดยให้ยึดแบบอย่างจากองค์กรเอกชนในประเทศไทยที่ได้ลงมือทำ

และเห็นผลเป็นรูปธรรมแล้ว ทั้งในเชิงการบริหารจัดการและผลประกอบการที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งบทเรียนจากประเทศไทยนี้จะถูกนำเสนอสู่ที่ประชุมแห่งองค์การสหประชาชาติเป็นตำราแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เกิดผลสัมฤทธิ์และเป็นตัวอย่างที่ดีสู่การขยายผลในระดับนานาชาติ

นอกจากนั้น นายคาเมายังอธิบายหลักการเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างน่าสนใจ โดยเขากล่าวว่า หัวใจสำคัญคือหลัก 5 ประการได้แก่ ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรู้ และคุณธรรม สำหรับคนไทยแล้ว คำว่า “พอประมาณ” คือ การไม่ละโมภจนเกินไปซึ่งเป็นเรื่องที่สุดอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนคำว่า “มีเหตุผล” หมายถึง การใช้เหตุผลที่ถูกต้องและหนักแน่น ก่อนที่จะตัดสินใจทำการใดๆ โดยไม่ทำลงไปด้วยอารมณ์ ท้ายที่สุด “การมีภูมิคุ้มกัน” คือ การมีความรอบคอบ ระมัดระวัง มีความสามารถในการปรับตัวและมีการบริหารจัดการความเสี่ยง แต่ทั้งนี้ประชาชนจะต้องเป็น “คนดี” และมี “ความรู้” เป็นพื้นฐาน เพื่อที่จะสามารถประมวลใช้ความ “พอประมาณ” มีเหตุผล และสามารถสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เวลาทรงงานจะทรงศึกษาเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้ง เคยมีพระราชดำรัสว่า “ในเวลาที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นี้ ถ้าไปทรงแนะนำประชาชนผิด รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ผิด เสียหายมาก ผิดไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะมีพระราชกระแสตลอดเวลากว่า จะทำอะไรต้องศึกษาให้ลึกซึ้ง”

“ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีข้อหนึ่ง เจ็บใจความรู้ทางวิชาการ ทำอะไรต้องรู้ลึกอย่างรอบคอบ ทำมั่วๆ ไม่ได้ ทำแบบไม่รู้เรื่องไม่ได้ จะเสียหาย นอกจากเสียเวลาแล้วยังเสียหายอีก” แล้วท่านก็กล่าวถึงการพัฒนาว่า สามารถแบ่งศาสตร์การพัฒนาได้สามศาสตร์ด้วยกัน

เริ่มจากอันที่หนึ่ง คือ ศาสตร์ชาวบ้าน ที่เราเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ท่านอธิบายให้ฟังว่า ประเทศเรามีอายุเจ็ดร้อยถึงแปดร้อยปีแล้ว ในช่วง 700 ปียังไม่มียุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ของเราจะทำอะไรก็เหมือนลองผิดลองถูก ลองปลุกข้าวแบบเหนียว ปลุกอ้อยแบบนี้ดีไหม สมัยโน้นไม่มีวิชาปลุกอ้อยจากเมืองนอก และวิชาที่ปู่ย่าตายายเรียนกันมาเป็นวิชาที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่นั้นๆ เหมาะสำหรับภาคอีสาน ตะวันตก ตะวันออก อย่าไปดูถูกวิชาของปู่ย่าตายายที่เรียกว่า ศาสตร์ชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน สอง ศาสตร์สากล ก็คือ สิ่งที่ครูไปเรียนมาแล้วมาสอนหนังสือ ครูเก่งกว่าชาวบ้าน

ไปเรียนศาสตร์สากล คือ ศาสตร์ฝรั่ง เอามาสอนในวิทยาลัย/ แล้วไปเติมให้ลูกหลาน วิธีทำเกษตรอินทรีย์ ชาวบ้านอาจจะไม่รู้เรื่อง แต่ครูนี้รู้เรื่อง เพราะไปหาวิชาจากศาสตร์สากลได้ **อันที่สาม** ที่ประเทศอื่นไม่มี คือ **ศาสตร์พระราช** เป็นโครงการตามพระราชดำริ ที่มีอยู่มากมายถึง ห้าพันกว่าโครงการ มีทั้งการจัดการดิน การจัดการน้ำ การเกษตรแปรรูป สิ่งแวดล้อม การปลูกป่า ปลูกต้นไม้ ปลูกพืชผักสวนครัว

หลักการทรงงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่นอกจากจะทรงด้วยทศพิธราชธรรมแล้ว ยังทรงเป็นพระราชกรณียกิจที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และการทำงานแก่พสกนิกรของพระองค์และนานาประเทศอีกด้วย ผู้คนต่างประจักษ์ถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ และมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้ ซึ่งแนวคิดหรือหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 มีความน่าสนใจที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตการทำงานเป็นอย่างยิ่ง หากท่านใดต้องการปฏิบัติตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ท่านสามารถนำหลักการทรงงานของพระองค์ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ดังนี้

1. จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ

ทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลเบื้องต้น ทั้งเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ที่ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และตรงตามเป้าหมาย

2. ระเบิดจากภายใน

จะทำการใดๆ ต้องเริ่มจากคนที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ ไม่ใช่การสั่งให้ทำ คนไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำก็เป็นได้ ในการทำงานนั้นอาจจะต้องคุยหรือประชุมกับลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน หรือคนในทีมเสียก่อน เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายและวิธีการต่อไป

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก

ควรมองปัญหาภาพรวมก่อนเสมอ แต่เมื่อจะลงมือ

แก้ปัญหานั้น ควรมองในสิ่งที่คนมักจะมองข้าม แล้วเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็กๆ เสียก่อน เมื่อสำเร็จแล้วจึงค่อยๆ ขยับขยายแก้ไปเรื่อยๆ ทีละจุด เราสามารถเอามาประยุกต์ใช้กับการทำงานได้ โดยมองไปที่เป้าหมายใหญ่ของงานแต่ละชิ้น แล้วเริ่มลงมือทำจากจุดเล็กๆ ก่อน ค่อยๆ ทำ ค่อยๆ แก้ไปที่ละจุด งานแต่ละชิ้นก็จะสำเร็จไปได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ *“ถ้าปวดหัวคิดอะไรไม่ออก ก็ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน มันไม่ได้แก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปัญหาที่ทำให้เราปวดหัวให้ได้เสียก่อน เพื่อจะให้อยู่ในสภาพที่ดีได้...”*

4. ทำตามลำดับขั้น

เริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้โดยง่าย... ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนเสียก่อน ได้แก่ สุขภาพสาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด *“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร สามารถปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”* พระบรมราโชวาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

5. ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์

การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน *“การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”*

6. ทำงานแบบองค์รวม

ใช้วิธีคิดเพื่อการทำงาน โดยวิธีคิดอย่างองค์รวม คือ การมองสิ่งต่างๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกสิ่งทุกอย่างมีมิติที่เชื่อมต่อกัน มองสิ่งที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

7. ไม่ติดตำรา

เมื่อเราจะทำการใดนั้น ควรทำงานอย่างยืดหยุ่นกับสภาพและสถานการณ์นั้นๆ ไม่ใช่การยึดติดอยู่กับแค่นิตำราวิชาการ เพราะบางที่ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด บางครั้งเรายึดติดทฤษฎีมากเกินไป จนทำอะไรไม่ได้เลย สิ่งที่เราทำบางครั้งต้องโอบอ้อมต่อสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และจิตวิทยาด้วย

8. รู้จักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ในการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไข ปรับปรุง โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากมากนัก ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติจะได้ประหยัดงบประมาณ...”

9. ทำให้ง่าย

ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย”

10. การมีส่วนร่วม

ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาละประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยการปฏิบัติ บริหารงานให้ประสบผลสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง”

11. ต้องยึดประโยชน์ส่วนรวม

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้ๆ อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เป็น เพื่อส่วนรวมนั้นมีได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนร่วมที่จะอาศัยได้...”

12. บริการที่จุดเดียว

ทรงมีพระราชดำริมากกว่า 20 ปีแล้ว ให้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาหลายแห่งทั่วประเทศโดยใช้หลักการ “**การบริการรวมที่จุดเดียว : One Stop Service**” โดยทรงเน้นเรื่องรู้จักสามัคคีและการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือเราด้วย

14. ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ

ทรงนำความจริงในเรื่องธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยให้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

15. ปลูกป่าในใจคน

การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ต้องให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ... “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

16. ขาดทุนคือกำไร

หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17. การพึ่งพาตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อการแก้ไขปัญหา ในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อมา ก็คือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

18. พออยู่พอกิน

ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” ให้ได้เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง

เป็นปรัชญาที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งปรัชญานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน

20. ความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจต่อกัน

ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย ก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

21. ทำงานอย่างมีความสุข

ทำงานต้องมีความสุขด้วย ถ้าเราทำอย่างไม่มีความสุขเราจะแพ้ แต่ถ้าเรามีความสุขเราจะชนะ สนุกกับการทำงานเพียงเท่านั้น ถือว่าเราชนะแล้ว หรือจะทำงานโดยคำนึงถึงความสุขที่เกิดจากการได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นก็สามารถทำได้ “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

22. ความเพียร

การเริ่มต้นทำงานหรือทำสิ่งใดนั้นอาจจะไม่ได้มีความพร้อม ต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่น ดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายน้ำก็จะตกเป็นอาหารปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่ช่วยเหลือมิให้จมน้ำ

23. รู้ รัก สามัคคี

รู้ คือ รู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหา

รัก คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้ว เราต้องมีความรัก ที่จะลงมือทำ ลงมือแก้ไขปัญหานั้น

สามัคคี คือ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกัน

unสรุป

“ศาสตร์พระราชา” อันเป็น “สายใยแห่งความรักและความห่วงใย” ของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพสกนิกรไทยทั้งมวล ตลอดรัชสมัย 70 ปีของรัชกาลที่ 9 ถือว่านานแต่มีความแปลก เพราะพระองค์ทรงอยู่กับประชาชนนานโดยประชาชนไม่เบื่อ และยังเป็นความน่าเสียดายที่พระองค์ทรงสิ้นไป จึงเป็นประเด็นที่หาคำตอบได้ว่า ระยะ 70 ปี นั้น พระองค์ทรงปกเกล้า ปกกระหม่อม แต่ไม่ได้ปกครอง เพราะการปกครองเป็นเรื่องของรัฐบาล นับตั้งแต่ขึ้นครองราชย์ พระองค์เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรในต่างจังหวัด โดยพระองค์ทรงเป็นกันเอง ทำให้ประชาชนเห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินอยู่กับชาวบ้านได้ อยู่กับคนไทยได้ สิ่งที่รัชกาลที่ 9 ทรงทำปรากฏุประธรรมที่ชัดเจน คือ ช่วง 50 ปีหลัง กิจที่ทรงทำและคำที่ทรงแนะนำทุกอย่าง มีคำจำกัดความที่สอดคล้อง คือ ศาสตร์พระราชา ซึ่งศาสตร์นั้นได้มาจากพระราชประสงค์ ประสพการณ์ เข้าพระทัยในเหตุการณ์บ้านเมือง สถานการณ์ต่างๆ และพระราชกรณียกิจ โดยสาระสำคัญที่เป็นหัวใจของศาสตร์พระราชาคือ ศาสตร์แห่งการพัฒนา, ศาสตร์แห่งการครองตน เพื่อเป็นแบบปฏิบัติ และตัวอย่างที่ดี และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข การที่พระองค์ทรงอยู่ในราชสมบัติ 70 ปี ทำให้เกิดองค์ความรู้สำคัญคือ “ศาสตร์พระราชา” ในศาสตร์พระราชามีหลักวิชาต่างๆ ทั้ง สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ปนกันอยู่ เพราะไม่ใช่ศาสตร์ที่ใช้สอบหรือได้รับปริญญา แต่เป็นสิ่งที่พัฒนาประเทศ หากเราได้ศึกษาศาสตร์พระราชาเป็นระบบอย่างเป็นขั้นตอนจะทำให้เกิดประโยชน์มหาศาล

เอกสารอ้างอิง

- [1] ศาสตราจารย์พระราชา... ศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, ห้องสมุดมั่นพัฒนา, หนังสือพระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา พุทธศักราช 2554, หน้า 28-29 <http://www.manpattanalibrary.com/newsdetail.php?id...>
- [2] ศาสตราจารย์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน, *Thaigov*, 21 ตุลาคม 2559, <http://www.thaigov.go.th/index.php/th/program2/ite...&> “ศาสตราจารย์พระราชา”, 28 ตุลาคม 2559, <http://www.thaipost.net/?q=ศาสตราจารย์พระราชา>
- [3] ศาสตราจารย์พระราชา, งานเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการเขลางค์นคร ศาสตร์การจัดการและการอนุรักษ์น้ำของพระราชา จากปากฟ้าลงภูผา ผ่านทุ่งนาสู่มหานคร, <http://phetchabun.police.go.th/uploads/File/king-s...> & ศาสตราจารย์พระราชา, วิถีพอเพียง, ศาสตร์พระราชาจากภูผาสู่มหานคร, <https://sites.google.com/site/vetherporpeanglife/h...> & ศาสตร์แห่งพระราชา แนวคิด ภูมิปัญญา นำสู่การปฏิบัติ, ห้องสมุดมั่นพัฒนา, 15 ตุลาคม 2557, www.manpattanalibrary.com/book_detail.php?id=752
- [4] “วิชณู” ปาฐกถา ยกย่องศาสตราจารย์พระราชา คือ ศาสตร์แห่งแผ่นดิน เทิดทูล “ร.9” เป็นนักคิด-นักพัฒนา <http://www.komchadluek.net/news/regional/๒๖๐๘๑๗>
- [5] <https://th.jobsdb.com>, <http://www.crma.ac.th>, <http://umongcity.go.th>